

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

אנושיות, חסד ורחמים בדיני עריות, ייבום וסוטה (שיעור מס' 72)

יואב ברזלי – yoavb@herzog.ac.il

פרשת עריות (ויקרא פרק י"ח ופרק כ')

(טו) עֲרוֹת כִּלְתֵךְ	לא תגלה - אִשֶּׁת בְּנֵךְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ : ס
(טז) עֲרוֹת אִשֶּׁת אַחִיךָ	לא תגלה - עֲרוֹת אַחִיךָ הוּא : ס
(יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ	לא תגלה
אֶת בֵּית בְּנֵהּ וְאֶת בֵּית בִּתְּהָ	לא תקח לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ ... - זְמָה הוּא :
(יח) וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ	לא תקח לְצָרָר לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ עֲלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ :
(יט) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדְתָּ טַמְאָתָהּ	לא תקרב לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ :
(כ) וְאֶל אִשֶּׁת עַמִּיתְךָ	לא תתן שְׂכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטַמְאָהּ בָּהּ :
(כא) וּמְזֻרְגָךְ	לא תתן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְךָ וְלֹא תַחַלֵּל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה' :

רמב"ם מורה הנבוכים חלק ג פרק מט

העריות מן הנקבות כולם יקבצם ענין אחד, והענין הוא שכל אחת מהן נמצאת על הרוב עם האיש שנאסרה עליו תמיד בביתו, והיא ממחרת לשמוע לו לעשות רצונו, וקרובה להימצא אליו, לא יטרח להזמין, ואי אפשר לשופט להרחיק על אדם כשימצאו אלו עמו. ואלו היה דין הערוה כדין הפנויה, ר"ל שיהיה מותר לישא אותה ושלא יהיה בה מן האסור רק שאינה אשתו, היו רוב בני אדם בכישלון זנותם תמיד, וכאשר נאסרה בעילתן כל עיקר ... במיתת בית דין ובכרת, ושאיין שם שום צד היתר על בעילתם, יש לבטוח בזה שלא יכוון האדם עליהם ושלא ירהר בהם כלל.

מ' זיסקינד [אצל יעקב מילגרום עמ' 195]: החוקים האוסרים על גבר לשאת אישה ואחר לשאת גם את אימה, בתה או אחותה, מונעים את המחזה הלא נאות של גבר שעובר מבת משפחה אחת לרעותה, ובכך שמים קץ לניצול ולמנהגי הפוליאגמיה, ומונעים גם תחרות ואיבה בין אחיות או בין אישה לבתה על תשומת לבו של הבעל.

איסורים אלה יהיו מוחלטים, ויחולו מעבר לחוקי האונס, הפיתוי או הבגידה, ויהיו תקפים לכל החיים [גם במקרה של גט או מוות]... לא עוד תימסרנה נשים במשפחה מיד ליד ותהיינה לאשת איש או לפילגש. עתה יכולה האלמנה להינשא לכל גבר שתחפוץ, גם מחוץ למשפחה, ותהיה חופשיה גם לבחור שלא להינשא...

פרשת ייבום (דברים כ"ה)

(ז) וְאִם לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחֵת אֶת יְבִמְתּוֹ	(ה) כִּי יִשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת
וְעָלְתָהּ יְבִמְתּוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל הַזְּקֵנִים	אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין לוֹ, לֹא תִהְיֶה
וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהַקִּים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי :	אִשֶּׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר .
(ח) וְקָרְאוּ לוֹ זְקֵנֵי עִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו,	יְבָמָה יְבֹא עָלֶיהָ וּלְקַחָהּ לוֹ
וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לְקַחְתָּהּ :	לְאִשָּׁה וּיְבָמָה :
(ט) וּנְגִשָּׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעִינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נֶעְלָו מֵעַל רִגְלוֹ וַיִּרְקָה	(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלַד יָקוּם
בְּפָנָיו, וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּהֵן יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יְבָנָה אֶת בֵּית אָחִיו :	עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמְחָה
(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלוּץ הַנֶּעְלָל :	שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל :

משנה מסכת בכורות א' ז

מצות יבום קודמת למצות חליצה - בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה, ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה - אמרו: מצות חליצה קודמת למצות יבום.

ספרי דברים פסקא רצ

(ח) וקראו לו זקני עירו - מצוה בזקני עירו. ודברו אליו - בהגונת לו. שאם היה הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרים לו כלך אצל כמותך ולמה לך להכניס קטטה לביתך.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

פרשת סוטה (במדבר ה' יא-לא)

רמב"ן ה' כ-כא

והנה אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל בהיותם רובם עושים רצונו של מקום, כי חפץ למען צדקו ליסר הנשים שלא תעשינה כזמת יתר העמים, ולנקות ישראל מן הממזרות שיהיו ראויים להשרות שכינה בתוכם.

משנה מסכת סוטה פרק א

משנה ה': אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת. ואם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשער המזרח שעל פתח שער נקנור... וכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו אם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה. ר' יהודה אומר: אם היה לבה נאה לא היה מגלה ואם היה שיערה נאה לא היה סותרו.
משנה ו': היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים היו עליה כלי זהב וקטליאות נזמים וטבעות מעבירים ממנה כדי לנוולה ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדדיה וכל הרוצה לראות בא לראות חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלבה גס בהן וכל הנשים מותרות לראותה שנאמר (יחזקאל כ"ג) ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה.

(יב) ... איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל: (יג) ושכב איש אתה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והוא לא נתפשה.	(יד) ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה.
(יט) והשביע אתה הפה ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת איש הנקי ממי הפרים המארימים האלה. (כ) ואת כי שטית תחת איש וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך.	(כא) והשביע הפה את האשה בשבעת האלה ואמר הפה לאשה: יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמד, בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנד צבה. (כב) ובאו המים המארימים האלה במעמד לצבות בטן ולנפל רך, ואמרה האשה אמן אמן.
(כג) וכתב את האלת האלה בספר ומחה אל מי הפרים. (כד) והשקה את האשה את מי הפרים המארימים ו באו בה המים המארימים למרים.	(כו) והשקה את המים, והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ו באו בה המים המארימים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה. (כח) ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע.

חוקי חמורבי

- 129: כי תשכב אישה הנשואה לאיש עם איש אחר ונתפשה, יאסרום **ואל המים ישליכום**. אם ירצה בעל האישה והחייה את אשתו, אז יכול גם המלך - ברצותו לחוס על עבדו - יחוס.
- 131: אם האשם יאשים איש את אשתו כי שכבה עם איש אחר והיא לא נתפשה - תשבע באלהים ואל ביתה תשוב.
- 132: אם ישלחו אצבע על אשת איש על דבר איש אחר והיא לא נתפשה עם איש אחר **בגלל בעלה תיפול אל הנהר**.

חוקי אשור התיכונה 14: כי ישכב איש את אישה הנשואה לאיש, בקובת מקדש או ברחוב, ביודעו שהיא בעולת-בעל, ינהגו בנואף **ככל אשר יצווה בעל האישה לנהוג באשתו**.

חוקי החתים 197: אם בהרים החזיק איש באישה, חטאו של האיש הוא, מות יומת האיש. ואם החזיק בה בבית, חטאה של האישה הוא, והאישה מות תומת. **אם בעלה ימצאם הוא יכול להמיתם**, כל עונש לא יהיה לו.

רמב"ם מו"נ ג' ל"ב [מהדורת שוורץ]

הדרך המפורסמת בעולם כולו, שהסכינו אליה באותם ימים... לא היה אלא להקריב מיני בעלי-חיים באותם מקדשים שהציבו בהן הצורות, ולהשתחוות להן, ולהקטיר קטורת לפניהן... לא הצריכו חוכמתו יתעלה ועורמת-חסדו, הנראית בבירור בכל מה שברא, שיצווה עלינו לדחות את מיני דרכי פולחן אלה, לעזוב אותם ולבטלם, כי זה היה באותם ימים דבר שאין להעלות על הדעת לקבלו בהתאם לטבע האדם אשר לעולם נוח לו במה שהספין אליו... לכן השאיר יתעלה את מיני העבודות האלה, והעבירן מהיותן לנבראים ולדברים דמיוניים שאין להם מהות אמיתית, להיות לשמו יתעלה...